

کفایت روان‌سنجی نسخه فارسی مقیاس طرحواره جنسی زنان

ژاله رفاهی^۱، نصیر داستان^{۲*}، مریم بهنام^۳

۱- گروه مشاوره، واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی، مرودشت، ایران

zhalehrefahi210@gmail.com

۲- عضو هیات علمی گروه روان‌شناسی موسسه آموزش عالی فاطمیه علیا شیراز، (نویسنده مسئول)

Nasir.dasatan88@gmail.com

۳- کارشناس ارشد مشاوره خانواده

Maryam.behnam@yahoo.com

تاریخ پذیرش: [۹۸/۹/۲۳]

تاریخ دریافت: [۹۸/۱/۲۴]

چکیده

طرحواره جنسی بخشی از مفهوم خود است که به نظر می‌رسد برای روابط جنسی درون فردی و بین فردی بسیار مهم است. این پژوهش با هدف بررسی کفایت روان‌سنجی نسخه فارسی پرسشنامه طرحواره جنسی زنان در جامعه ایرانی انجام شد. با استفاده شیوه نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای ۳۶۰ زن متاهل از شهر شیراز انتخاب شدند. عوامل استخراج شده از این مقیاس در این بررسی در مقایسه با عوامل موجود در فرم اصلی مقیاس طرحواره جنسی زنان یکسان نبود. مقیاس طرحواره جنسی زنان در جامعه ایرانی شامل چهار عامل به ترتیب گشوده فکر-صریح، پرشور-عاشقانه، جذاب، و خجالتی-محتاط نامیده شدند. همچنین نتیجه بررسی روایی مقیاس زنان از طریق ضرایب همبستگی خرده مقیاس‌ها با نمره کل مطلوب گزارش گردید. همچنین بررسی‌ها نشان می‌دهد که نسخه فارسی مقیاس‌های طرحواره جنسی زنان از پایایی قابل قبولی برخوردار است. روان‌شناسان بالینی و مشاوران خانواده، می‌توانند از این مقیاس برای شناسایی طرحواره‌های جنسی زنان در فعالیتهای پژوهشی و درمانی در محیط‌های بالینی و مراکز مشاوره بهره‌گیرند.

کلیدواژه‌ها: روان‌سنجی، طرحواره جنسی، زنان، تحلیل عامل اکتشافی

مقدمه

دیدگاه سنتی روان‌شناسان این بود که مردانگی و زنانگی در دو سوی مخالف یک طیف خاص قرار دارند. یعنی این که یک پیوستار یک‌بعدی دوقطبی، تغییرات مردانگی و زنانگی را توصیف می‌کند. این دیدگاه براساس کلیشه‌های مسلط رایج فرهنگی شکل گرفته است که الگوهای رفتاری زنانه و مردانه را از پیش تعیین شده می‌داند (برگن^۱، ۲۰۰۹). مهم‌ترین مفهومی که الگوهای رفتاری مردانه و

زنانه را تبیین می‌کند، هویت جنسی است. نقش جنسیتی اصلی‌ترین و تعیین‌کننده‌ترین عنصر هویت جنسی است (وودهییل^۱ و ساموئلز^۲، ۲۰۰۴). هویت جنسی بخش قابل ملاحظه‌ای از هویت هر انسان را تشکیل می‌دهد و در بردارنده تصویر جنسی است که هر فرد به‌عنوان یک مرد یا زن از خود دارد. فرد می‌آموزد از آن حیث که مرد یا زن آفریده شده است باید به شیوه‌ای خاص از لحاظ جنسی بیندیشد، رفتار کند و احساس نماید (یوربرگ^۳، ۲۰۰۱؛ کرافورد^۴ و اونگر^۵، ۲۰۰۴). هسته و مرکز هویت جنسی هر فرد، طرحواره جنسیتی وی است. (بم^۶، ۱۹۸۱) نظریه طرحواره جنسی^۷ را تدوین کرده است. طرحواره، مفهومی در روان‌شناسی شناختی است که به بررسی این نکته می‌پردازد که افراد چگونه می‌اندیشند، چگونه ادراک و پردازش می‌کنند و چگونه اطلاعات را به یاد می‌آورند. طرحواره جنسی مجموعه‌ای از تداعی‌های مرتبط با جنسیت است که پردازش اطلاعات را بر اساس جنسیت نشان می‌دهد. به عقیده بم، افراد تاحدی طرحواره‌های جنسیتی مختلف دارند و این تغییر محتوی شاید نتیجه انواع اطلاعاتی است که فرد در خانواده و فرهنگ و جامعه در رابطه با جنسیت در سراسر دوران زندگی خود با آن مواجه شده است (به نقل از بارنر^۸، ۲۰۰۳). اندرسن^۹ و سیرانووسکی^{۱۰}، (۱۹۹۴) طرحواره جنسی را به‌عنوان تعمیم شناختی ابعاد جنسی فرد تعریف کرده‌اند. طرحواره‌های جنسی باورهایی هستند که میزان برخورداری فرد از ویژگی‌های مرتبط با «یک زن جنسی» را در فرهنگ غرب نشان می‌دهد (اندرسون و سیرانووسکی، ۱۹۹۴). آنها اظهار کرده‌اند که این طرحواره‌ها از تجارب قبلی فردی نشأت گرفته و طیف وسیعی از ابعاد جنسی از جمله؛ گرایش‌های جنسی، رفتارهای جنسی و بازنمایی شناختی هویت جنسی فرد را در بر می‌گیرند. طرحواره نقش جنسیتی در دختران از سنین پایین شکل می‌گیرد و زنان به‌طور نافع برای سرنوشت جنسیتی خود برنامه‌ریزی می‌شوند (خمسه‌ای، ۱۳۸۴). از آنجایی که تصور فرد از خودش بر نحوه رفتار وی تأثیر می‌گذارد، گمان می‌رود که طرحواره‌های جنسی بر فرایند پردازش اطلاعات جنسی و همچنین هدایت رفتار جنسی تأثیر بگذارند. این نکته بسیار حائز اهمیت است که هیچ کدام از زیرمقیاس‌های آندرسون و سیرانووسکی به‌طور مستقیم به رفتار، نگرش، و یا تجربه جنسی اشاره نمی‌کند؛ بلکه به کیفیت‌های فردی اشاره دارد که ممکن است زنان را قادر سازد تا برخی رفتارها و روابط خاص را تجربه کنند (دوناگو^{۱۱}، ۲۰۰۹). گرچه مقیاس طرحواره جنسی به‌طور مستقیم، نگرش‌ها و رفتار جنسی را اندازه‌گیری نمی‌کند، اما نشان داده شده است که با تجارب جنسی، درگیری رومانیتیک، دلبستگی عاطفی، تعداد شرکاء جنسی، لذت از مواجهه جنسی، و تجربه فعالیت‌های جنسی مختلف در ارتباط است (اندرسون و سیرانووسکی، ۱۹۹۴، ۱۹۹۵، ۱۹۹۸؛ کش^{۱۲} و هماران، ۲۰۰۴). این طرحواره‌ها مرتبط با باورهایی در زنان است که می‌توانند از روابط خصوصی خود لذت ببرند (دوناگو، ۲۰۰۹؛ خمسه‌ای، ۱۳۸۵). (اسمیت^{۱۳} و همکاران، ۲۰۱۰) در تحقیق خود به این نتیجه دست یافتند که طرحواره‌های جنسی، روابط رومنتیک نوجوانان را تحت تأثیر قرار می‌دهد. تجارب نشان داده است که دانش و آگاهی نسبت به مسایل جنسی زندگی را تغییر می‌دهد و اغلب آن را بهتر می‌کند (وستیمر^{۱۴}، ۲۰۰۵، به نقل از یوسفی، ۱۳۸۴). دوناگو، (۲۰۰۹) دریافت که طرحواره‌های جنسی می‌توانند پیشبینی‌کننده رضایت از زندگی و تجربه هیجانات مثبت و یا منفی در زندگی فرد شوند؛ بنابراین عواطف مثبت و یا منفی زنان می‌تواند تاحدودی تحت تأثیر طرحواره‌های جنسی آنها باشد. همچنین بلین^{۱۵} و همکاران، (۲۰۱۱) به این نتیجه رسیدند که طرحواره-

1. Woodhill
2. Samuels
3. Yorburg
4. Crawford
5. Unger
6. Bem
- 7 - sexuality schema
8. Barner
9. Andersen
10. Cyranowski
11. Donaghue
12. Cash
13. Smith
- 14 - Westheimer
15. Blain

های جنسی مثبت (جذاب-رمانتیک؛ و صریح-راحت) با نگرش، شادکامی، و عاطفه مثبت ارتباط دارد، اما طرحواره منفی (خجالتی-محتاط) با عواطف و نگرش‌های منفی در ارتباط است.

در طول چند دهه گذشته روان‌شناسان سعی کرده‌اند پرسشنامه‌هایی بسازند تا بتوانند طرحواره‌های جنسی زنان و مردان را مورد بررسی قرار دهند. اندرسن و سیرانووسکی (۱۹۹۴) مفهوم طرح جنسی را به‌عنوان دیدگاه فردی شخص ارائه می‌دهند و آنرا مختص تمایلات جنسی می‌دانند. مقیاس طرحواره جنسی زنان توسط اندرسن و سیرانووسکی (۱۹۹۴) ساخته شده است. پایایی و روایی مقیاس مذکور نیز توسط سازندگان به دست آمده است و دارای ۲۶ ماده اصلی و سه زیر مقیاس پرشور-عاشقانه^۱، گشوده فکر-صریح^۲ و خجالتی-محتاط^۳ است. زیرمقیاس پرشور-عاشقانه به میزان تجربه هیجان‌ات مثبت در روابط جنسی و رمانتیک اشاره دارد؛ زیرمقیاس گشوده فکر-صریح به راحتی و گشودگی فرد جهت مواجهه با تجارب جدید اشاره دارد؛ زیرمقیاس خجالتی-محتاط منعکس کننده احساسات منفی درباره روابط جنسی و فقدان اعتماد به نفس در مواجهه با تجارب جدید است (اندرسون و سیرانووسکی، ۱۹۹۴). مطالعات قبلی که توسط اندرسون و سیرانووسکی و سپس هیل^۴ (۲۰۰۷) انجام شده است، دو روش مشخص را برای بررسی و فهم طرحواره‌های جنسی مطرح کرده است. در مدل اول دو نوع طرحواره مثبت و منفی به صورت مجزا در نظر گرفته شده است و در مدل هیل طرحواره‌ها بصورت طیف بالا و پایین مشخص شده‌اند. در سال‌های گذشته ابزار اندرسون و سیرانووسکی در جوامع مختلف هنجاریابی و مورد استفاده قرار گرفته است. مقیاس طرحواره‌های جنسی در زنان لهستانی اعتباریابی شده و در مقایسه با جامعه امریکایی در چهار عامل ندی شده است (نوسیلسکی^۵، ۲۰۱۸). همچنین این مقیاس در زنان استرالیایی در پنج عامل توصیف شده است (وایلی^۶، کارلسون^۷ و روزنبرگر^۸ و همکاران، ۲۰۱۵). باتوجه به این که این مقیاس طرحواره‌های جنسی یک زن غربی را نشان می‌دهد (اندرسون و سیرانووسکی، ۱۹۹۴) و باتوجه به در دسترس نبودن مقیاس رفتاری مناسب برای طرحواره‌های جنسی زنان در ایران، ضرورت بررسی پایایی و روایی این مقیاس جهت تناسب با فرهنگ جامعه ما احساس می‌شود. با تهیه ابزاری دارای روایی و پایایی مناسب برای ارزیابی طرحواره‌های جنسی زنان در کشور، زمینه برای انجام پژوهش‌های مفصل‌تر آماده می‌شود. لذا پژوهش حاضر به بررسی ساختار عاملی، روایی، و پایایی نسخه فارسی مقیاس طرحواره جنسی زنان ساخته شده توسط اندرسن و سیرانووسکی (۱۹۹۴) می‌پردازد. سوالات این پژوهش عبارتند از: ۱- آیا مقیاس طرحواره جنسی زنان از روایی مطلوب در جامعه ایرانی برخوردار است؟ آیا مقیاس طرحواره جنسی زنان از پایایی مطلوب در جامعه ایرانی برخوردار است؟

روش

این بررسی از نوع همبستگی^۹ و تحلیل ماتریس واریانس-کوواریانس^{۱۰} از نوع تحلیل عاملی^{۱۱} با روش تحلیل مؤلفه‌های اصلی^{۱۲} است. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه زنان متأهل شهر شیراز در سال ۱۳۹۸ می‌باشد. نمونه آماری متشکل از ۳۶۰ زن متأهل بود که به شیوه نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب گردید. شیوه انتخاب نمونه به این صورت بود که از بین نواحی چهارگانه آموزش و پرورش شهر شیراز، نواحی یک و دو به صورت تصادفی انتخاب شدند و از این دو ناحیه تعداد ۱۵ مدرسه ابتدایی به صورت تصادفی انتخاب گردیدند و از مدارس ابتدایی انتخاب شده مادران دانش‌آموزان پس از یک مصاحبه کوتاه که در جهت رعایت ملاحظات

1 . passionate-romantic

2 . open-direct

3 .embarrassed-conservative

4 Hill

5 . Nowosielski

6 Wyllie

7 Carlson

8 Rosenberger

9 .correlation

10 .variance-covariance matrix

11 .factor analysis

12 .principle component analysis

اخلاقی از قبیل رازداری و کسب رضایت شرکت کننده بود، به ماده‌های مقیاس طرحواره جنسی زنان^۱ پاسخ دادند. مقیاس طرحواره جنسی زنان (اندرسن و سیرانوسکی، ۱۹۹۴) از ۵۰ گویه تشکیل شده است. آزمودنی باید در یک مقیاس لیکرت ۷ درجه‌ای (از اصلاً = ۰ تا خیلی زیاد = ۶) مشخص سازد که هر یک از این صفات تا چه حد وی را توصیف می‌کند و در شخصیت او نمود دارد. از آنجایی که افراد به طور آزادانه در مورد مسائل جنسی خود صحبت نمی‌کنند، ۲۴ صفت به‌عنوان، ماده‌هایی پرکننده در این آزمون به-کار رفته‌اند تا ماهیت و ویژگی اصلی مورد ارزیابی از دید آزمودنی‌ها پنهان بماند. این آزمون دارای ۲۶ ماده اصلی و سه زیر مقیاس پرشور-عاشقانه^۲، گشوده فکر-صریح^۳ و خجالتی-محتاط^۴ است. شیوه نمره‌گذاری طرحواره جنسی زنان به این صورت است که ۲۶ عبارت مقیاس طرحواره جنسی زنان با حروف ضخیم^۵ مشخص شده است. ۲۴ عبارت دیگر، عبارات پرکننده هستند که به‌منظور پنهان کردن ماهیت واقعی و ویژگی مورد ارزیابی، از آنها استفاده شده است. عبارات مربوط به زیر مقیاس جذاب-عاشقانه شامل ۵۰، ۴۸، ۴۵، ۴۴، ۳۹، ۳۷، ۳۵، ۲۰، ۱۱، ۵، زیرمقیاس گشوده فکر-صریح شامل ۳۲، ۲۵، ۲۴، ۱۸، ۱۶، ۱۳، ۹، ۶، ۲ و زیرمقیاس خجالتی-محتاط شامل ۴۱، ۳۸، ۳۱، ۲۸، ۲۲، ۸، ۳ بود. همچنین تنها عبارت معکوس مورد شماره ۴۵ بود.

ضریب آلفای کرونباخ نیز توسط اندرسن و سیرانوسکی (۱۹۹۴) به دست آمده که زیرمقیاس پرشور-عاشقانه = ۰/۸۱، گشوده فکر-صریح = ۰/۷۷، خجالتی-محتاط = ۰/۶۶ و ضریب آلفای کل مقیاس = ۰/۸۲ گزارش شده است. پایایی بازآزمایی کل مقیاس نیز در فاصله زمانی ۹ هفته ۰/۸۸ بوده است. بنابراین مقیاس طرح واره جنسی زنان از پایایی مطلوبی برخوردار است. نتایج پژوهش تحلیل محتوای مقیاس توسط سازندگان مقیاس نشان داده است که این آزمون سازه طرحواره جنسی زنان (دیدگاه شناختی درباره خود جنسی) که از ۳ عامل: پرشور-عاشقانه، گشوده فکر-صریح، خجالتی-محتاط را مورد ارزیابی قرار می‌دهد، به روایی سازه این مقیاس پی برده می‌شود. با توجه به همبستگی معنادار بین نمرات مقیاس طرحواره جنسی زنان با مقیاس‌های ارزیابی نگرش و رفتارهای جنسی، روایی همگرایی این آزمون اثبات شده است. روایی ابزار پژوهش در ایران توسط محقق، پس از تکمیل پرسشنامه‌ها و جمع‌آوری آنها و استخراج داده‌ها با استفاده از روش تحلیل گویه‌ها و محاسبه ضرایب همبستگی بین نمره کل هر بعد با نمرات همان بعد روایی عبارات تعیین گردیده است. همچنین از روش تحلیل عوامل نیز به‌منظور تعیین روایی ساختار عاملی استفاده گردیده و پایایی مقیاس زنان نیز از طریق محاسبه آلفای کرونباخ به دست آمد که نتایج به طور کامل در بخش یافته‌ها ذکر شده است. برای تجزیه و تحلیل اطلاعات جمع‌آوری شده، روش‌های آمار توصیفی میانگین، انحراف معیار و در آمار استنباطی از تحلیل عاملی و شاخص KMO و آزمون کرویت بارتلت و ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم افزارهای SPSS 20 و LISREL 8.80 انجام شده است.

یافته‌ها

جدول ۱ میانگین، انحراف استاندارد، حداقل و حداکثر نمره برای متغیرهای سن، و تعداد فرزندان در زنان را نشان می‌دهد.

جدول ۱: میانگین، انحراف استاندارد، حداقل، و حداکثر نمره برای متغیرهای سن و تعداد فرزندان

متغیر	X	SD	Min	Max
سن	۳۱/۵۱	۹/۰۶	۱۷	۵۶
تعداد فرزندان	۱/۰۴	۰/۹۱	۰	۴

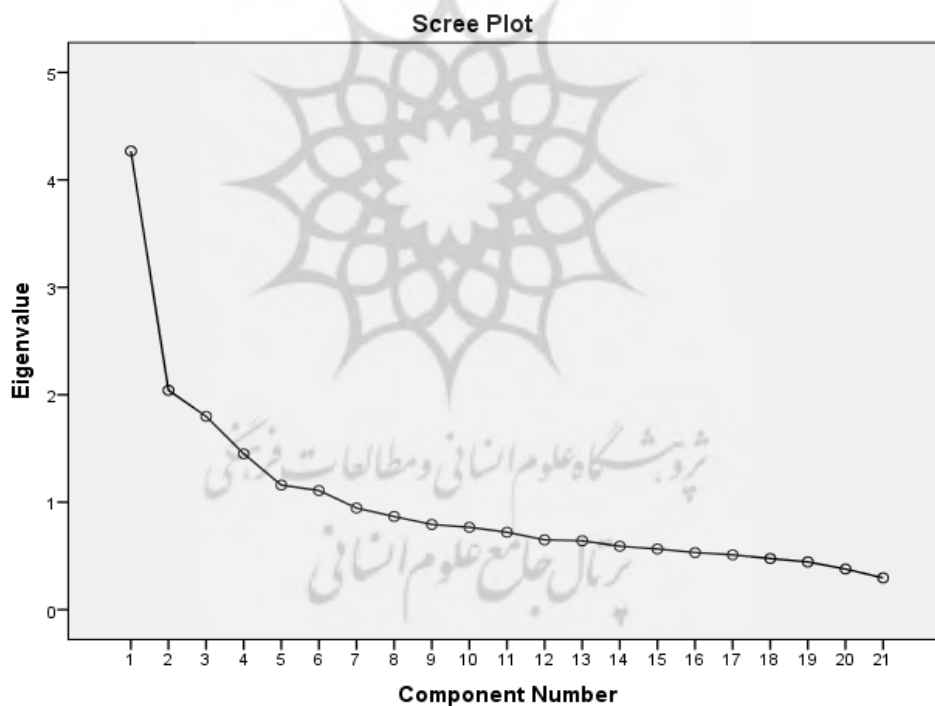
1. women 's sexual self- schema
2. Passionate-Romantic
3. Open-Direct
4. Embarrassed-Conservation
5. bold

مطابق با نتایج موجود در جدول، میانگین سنی زنان مورد مطالعه، ۳۱/۵۲ سال بوده است. همچنین میانگین تعداد فرزندان، ۱/۰۴ بوده است. حداقل سن پاسخگویان زن، ۱۷ و حداکثر سن، ۵۶ سال است.

به منظور بررسی روایی و پایایی مقیاس‌های طرحواره جنسی زنان از روش‌های مختلفی استفاده گردید. برای بررسی روایی مقیاس‌ها، ابتدا ساختار عاملی آن‌ها با استفاده از تحلیل عاملی اکتشافی بررسی گردید. سپس الگوی حاصل از تحلیل عاملی اکتشافی، با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی بررسی و میزان برازش الگو، با الگوی موجود در نسخه اصلی مقیاس، مقایسه گردید. در ادامه به منظور بررسی روایی افتراقی (همگرا و واگرا)، همبستگی نمرات پاسخگویان در مقیاس طرحواره جنسی با نمرات مقیاس طرحواره نقش جنسی بم (۱۹۷۴) محاسبه گردید. علاوه بر این رابطه بین ابعاد مقیاس طرحواره جنسی با متغیرهای زمینه‌ای مورد بررسی قرار گرفت. سرانجام برای بررسی پایایی مقیاس، از روش‌های همسانی درونی (آلفای کرونباخ) و بازآزمایی^۱ استفاده گردید.

سوال اول: آیا مقیاس طرحواره جنسی زنان از روایی مطلوب برخوردار است؟

بدین منظور ابتدا ساختار عاملی مقیاس طرحواره جنسی زنان، با استفاده از تحلیل عاملی اکتشافی مورد بررسی قرار گرفت. این بررسی که به روش مؤلفه‌های اصلی و با چرخش واریماکس انجام گردید، حاکی از آن بود که یک ساختار چهار عاملی روش مناسبی برای توصیف گویه‌های مقیاس است. این چهار عامل بر روی هم ۴۵/۵۲ درصد از واریانس مقیاس را تبیین می‌کردند. شکل ۱، نمودار اسکری تحلیل عاملی مقیاس طرحواره جنسی زنان را نشان می‌دهد.

شکل ۱: نمودار اسکری مقیاس طرحواره جنسی زنان

بر اساس محتوای گویه‌ها، چهار عامل گشوده فکر - صریح، پرشور - عاشقانه و خجالتی - محتاط و یک عامل بیشتر بدست آمد که جذاب نامیده شد. گفتنی است در مجموع ۵ گویه (۲۴، ۳۱، ۳۸، ۴۱ و ۴۵) به دلیل بار عاملی نامناسب از مقیاس حذف شدند. ملاک حذف گویه‌ها، بار عاملی کمتر از ۰/۴ و یا وجود بار عاملی بالای ۰/۳ بر روی بیش از یک عامل بود. جدول ۲ نتایج تحلیل عاملی اکتشافی مقیاس طرحواره جنسی زنان را نشان می‌دهد.

جدول ۲: نتایج تحلیل عاملی اکتشافی مقیاس طرحواره‌ی جنسی زنان

۱- گشوده فکر - صریح		۲- پرشور- عاشقانه		۳- جذاب		۳- خجالتی- محتاط	
گویه	بار عاملی	گویه	بار عاملی	گویه	بار عاملی	گویه	بار عاملی
۲- جسور	۰/۵۹	۵- با محبت	۰/۵۶	۱۱- تحریک کننده	۰/۶۸	۳- محتاط	۰/۷۱
۶- روشن فکر	۰/۶۰	۲۵- خودمانی	۰/۵۵	۲۰- تحریک پذیر	۰/۶۲	۸- کم رو	۰/۵۵
۹- رک	۰/۶۵	۳۵- عاشقانه	۰/۶۴	۳۹- پر شور	۰/۶۷	۲۸- محافظه کار	۰/۷۷
۱۳- با تجربه	۰/۴۴	۳۷- همدل	۰/۶۳	۴۸- افشاگر	۰/۵۶		
۱۶- صریح	۰/۶۴	۴۴- گرم	۰/۶۰				
۱۸- گشوده فکر	۰/۵۹	۵۰- حسی	۰/۶۵				
۲۲- خودآگاه	۰/۴۵						
۳۲- رو راست	۰/۴۹						
ارزش ویژه	۲/۹۳		۰/۸۸		۲/۰۳		۱/۷۲
درصد کل واریانس	۱۳/۹۶		۱۳/۶۷		۹/۶۵		۸/۲۱

گفتنی است مقدار آزمون کایزر-مایر-اولکین برای بررسی کفایت نمونه‌گیری محتوایی برابر با ۰/۷۷ و مقدار آزمون کرویت بارتلت ($\chi^2 = 1636/95$) برای معنی‌داری ماتریس همبستگی بین گویه‌ها، در سطح ۰/۰۰۱ معنی‌دار بود.

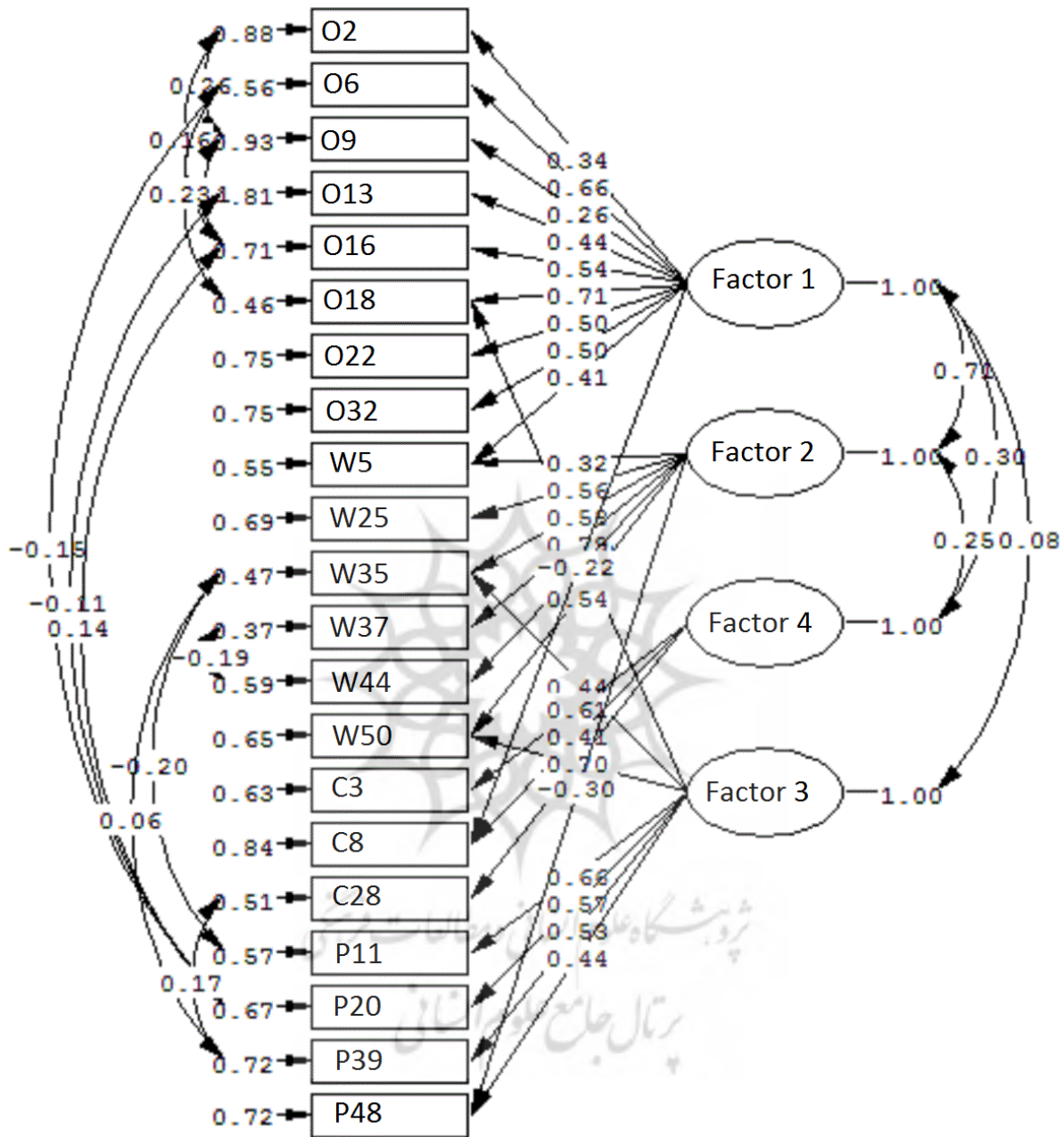
با توجه به اینکه الگوی حاصل از تحلیل عاملی، با الگوی اصلی معرفی شده در پرسشنامه طرحواره جنسی زنان (اندرسون و سیرانوسکی، ۱۹۹۴) متفاوت بود، به تحلیل عاملی تأییدی مقیاس اقدام گردید. هدف از تحلیل‌های انجام شده این بود که معلوم شود کدام یک از الگوهای موجود (الگوی اصلی و الگوی حاصل از تحلیل عاملی) با داده‌های حاصل از نمونه ایرانی مطابقت بیشتری دارد. بدین منظور ابتدا الگوی پیشنهادی اندرسون و سیرانوسکی (۱۹۹۴) از طریق تحلیل عاملی تأییدی بررسی شد. سپس الگوی حاصل از تحلیل عاملی اکتشافی از طریق تحلیل عاملی تأییدی بررسی شد و میزان برازش هر یک از الگوها با یکدیگر مقایسه گردید. سرانجام با اعمال برخی اصلاحات سعی گردید میزان برازش الگوی جدید، بهبود یافته و به شاخص‌های مورد قبول، نزدیک شود. جدول ۶ شاخص‌های برازش الگوی اصلی (بدون اصلاح)، الگوی جدید (بدون اصلاح) و الگوی جدید (با اصلاح) را نشان می‌دهد.

جدول ۳: شاخص‌های برازش مربوط به تحلیل عاملی تأییدی مقیاس طرحواره‌ی جنسی زنان

الگو	χ^2	df	χ^2/df	RMSEA	GFI	AGFI
الگوی اصلی (بدون اصلاح)	۱۶۹۲/۳۷	۲۹۶	۵/۷۲	۰/۱۱	۰/۷۳	۰/۶۸
الگوی جدید (بدون اصلاح)	۷۷۳/۷	۱۸۳	۴/۲۳	۰/۱	۰/۸۳	۰/۷۸
الگوی جدید (با اصلاح)	۳۷۷/۷۴	۱۶۸	۲/۲۴	۰/۰۶	۰/۹۱	۰/۸۷

همانگونه که در جدول فوق ملاحظه می‌گردد، حاصل تقسیم کای‌دو بر درجه‌ی آزادی و سایر شاخص‌های برازش، در الگوی جدید بدون انجام هیچگونه اصلاحی، در مقایسه با الگوی اصلی مقیاس بهبود یافته‌اند. با انجام برخی اصلاحات (آزاد کردن مسیر بعد گشوده فکر- صریح و گویه ۵، بعد پرشور- عاشقانه و گویه ۴۸ و بعد جذاب و گویه‌های ۱۸ و ۳۵ و آزاد کردن برخی مسیرهای بین گویه‌ها) برازش الگوی جدید، به میزان قابل قبول رسید (حاصل تقسیم کای‌دو بر درجه‌ی آزادی نزدیک به ۲؛ RMSEA زیر ۰/۱ و GFI بالای ۰/۹). بنابراین تحلیل‌های انجام شده نشان داد که الگوی به دست آمده از تحلیل عاملی اکتشافی (به ویژه پس از انجام

اقدامات اصلاحی) در مقایسه با الگوی پیشنهاد شده توسط نسخه اصلی مقیاس، در نمونه مورد بررسی، از برازش بیشتری برخوردار است. شکل ۲ نمودار تحلیل عاملی تأییدی الگوی اصلاح شده برای مقیاس طرحواره جنسی زنان را نشان می‌دهد.

شکل ۲: نمودار تحلیل عاملی تأییدی الگوی اصلاح شده برای مقیاس طرحواره جنسی زنان

روایی افتراقی مقیاس طرحواره جنسی زنان

در ادامه به منظور بررسی روایی افتراقی (همگرا و واگرا) مقیاس طرحواره جنسی زنان، ضریب همبستگی پیرسون بین ابعاد حاصل از تحلیل عاملی و نمرات حاصل از پرسشنامه نقش‌های جنسیتی بَم (۱۹۷۴) محاسبه گردید. جدول ۷ ماتریس همبستگی متغیرهای ذکر شده را نشان می‌دهد.

جدول ۴: ضریب همبستگی پیرسون بین ابعاد مقیاس زنان و پرسشنامه‌ی نقش‌های جنسیتی بم

متغیرها	۱	۲	۳	۴	۵	۶
۱- گشوده فکر - صریح	۱					
۲- پرشور - عاشقانه	۰/۴۷**	۱				
۳- جذاب	۰/۰۶	۰/۰۹	۱			
۴- خجالتی - محتاط	۰/۰۵	۰/۱۱*	۰/۰۲	۱		
۵- مردانگی	۰/۵۰**	۰/۳۳**	۰/۳۸**	-۰/۱۹*	۱	
۶- زنانگی	۰/۲۹**	۰/۵۰**	۰/۱۷*	۰/۲۷**	۰/۳۹**	۱

* P < 0/05

** P < 0/01

همانگونه که در جدول ۴ مشاهده می‌گردد، بعد گشوده فکر- صریح با مردانگی و زنانگی رابطه مثبت و معنی‌داری دارد و رابطه آن با مردانگی قویتر است. بعد پرشور- عاشقانه نیز با مردانگی و زنانگی رابطه مثبت و معنی‌داری دارد و رابطه آن با زنانگی قویتر است. بعد جذاب نیز با هر دو بعد زنانگی و مردانگی رابطه مثبت و معنی‌داری دارد و رابطه آن با مردانگی قویتر است. بعد خوددار-محتاط با مردانگی رابطه منفی و با زنانگی رابطه مثبت و معنی‌داری دارد. علاوه بر این رابطه برخی متغیرهای زمینه‌ای نظیر سن، مدت زمان ازدواج، تعداد فرزندان و میزان تحصیلات با ابعاد مقیاس طرحواره جنسی زنان مورد بررسی قرار گرفت. جدول ۸ ماتریس همبستگی متغیرهای ذکر شده را نشان می‌دهد.

جدول ۵: ضریب همبستگی پیرسون بین متغیرهای زمینه‌ای و ابعاد مقیاس زنان

متغیرها	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹
۱- سن	۱								
۲- میزان تحصیلات	۰/۱۴**	۱							
۳- مدت زمان ازدواج	۰/۷۴**	-۰/۰۹	۱						
۴- میزان درآمد	۰/۲۵**	۰/۳۰**	۰/۱۸**	۱					
۵- تعداد فرزندان	۰/۵۹**	-۰/۰۶	۰/۶۵**	۰/۰۷	۱				
۶- گشوده فکر - صریح	-۰/۰۱	۰/۰۸	۰/۰۱	۰/۰۹	-۰/۰۴	۱			
۷- پرشور - عاشقانه	۰/۰۰	۰/۰۰	-۰/۰۵	۰/۰۰۲	۰/۱۴	۰/۴۷**	۱		
۸- جذاب	-۰/۱۵**	۰/۰۳	-۰/۲۲**	-۰/۰۴	-۰/۲۶**	۰/۰۶	۰/۰۹	۱	
۹- خجالتی - محتاط	-۰/۰۱	-۰/۰۵	۰/۰۱	-۰/۰۸	-۰/۰۲	۰/۰۵	۰/۱۱*	۰/۰۲	۱

* P < 0/05

** P < 0/01

همانگونه که در جدول ۵ مشاهده می‌گردد، سن، مدت زمان ازدواج و تعداد فرزندان با بعد جذاب رابطه‌ی منفی معنی‌داری داشت. به عبارت دیگر افزایش در متغیرهای ذکر شده، با کاهش در نمرات بعد جذاب همراه بود.

سوال دوم: آیا مقیاس طرحواره جنسی زنان از پایایی مطلوب برخوردار است؟

به منظور بررسی پایایی مقیاس طرحواره جنسی زنان، از روش‌های همسانی درونی و بازآزمایی استفاده شد. برای بررسی میزان همسانی درونی مقیاس، از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد. نتایج این تحلیل‌ها مطابق با جدول ۶ حاکی از آن بود که ابعاد گشوده

فکر - صریح و پرشور - عاشقانه از پایایی قابل قبولی برخوردارند. ابعاد جذاب و خود دار - محافظه کار نیز به رغم تعداد کم گویه‌ها، از پایایی متوسطی برخوردار بودند.

جدول ۶: ضرائب آلفای کرونباخ برای ابعاد مقیاس طرحواره‌ی جنسی زنان

ابعاد مقیاس طرحواره‌ی جنسی	ضریب آلفا	تعداد سؤالات	تعداد آزمودنیها
گشوده فکر- صریح	۰/۷۳	۸	۳۶۰
پرشور- عاشقانه	۰/۷۳	۶	۳۶۰
جذاب	۰/۵۶	۴	۳۶۰
خجالتی- محتاط	۰/۵۲	۳	۳۵۹

برای محاسبه پایایی به روش بازآزمایی نیز نتایج دو بار اجرای مقیاس بر روی نمونه‌ای ۱۳۳ نفره و با فاصله زمانی یک هفته، با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون مورد بررسی قرار گرفت. جدول ۷ ضریب همبستگی پیرسون بین دو بار اجرای مقیاس را برای ابعاد حاصل از تحلیل عاملی نشان می‌دهد. نتایج این تحلیل‌ها حاکی از آن بود که ابعاد مقیاس طرحواره جنسی، از پایایی بازآزمایی قابل قبولی برخوردارند.

جدول ۷: ضرائب پایایی به روش بازآزمایی برای ابعاد مقیاس طرحواره‌ی جنسی زنان

	P	N	R	
گشوده فکر - صریح	۰/۰۰۰۱	۱۳۳	۰/۹۱	
پرشور- عاشقانه	۰/۰۰۰۱	۱۳۳	۰/۷۲	
جذاب	۰/۰۰۰۱	۱۳۳	۰/۸۱	
خجالتی- محتاط	۰/۰۰۰۱	۱۳۳	۰/۷۶	

پس از واریانس‌روایی و پایایی، شاخص‌های آمار توصیفی (میانگین، انحراف استاندارد، حداقل و حداکثر) برای ابعاد مقیاس طرحواره جنسی زنان محاسبه گردید. از آنجا که تعداد گویه‌های ابعاد با یکدیگر متفاوت بودند، ابتدا نمره هر بعد بر تعداد گویه‌های آن بعد تقسیم شد تا میانگین ابعاد با یکدیگر قابل مقایسه شوند. جدول ۸ شاخص‌های آمار توصیفی برای ابعاد مقیاس طرحواره جنسی زنان را نشان می‌دهد. همان‌گونه که در جدول مشاهده می‌شود، پاسخگویان، بیشترین میانگین را به ترتیب در ابعاد پرشور-عاشقانه، گشوده فکر-صریح، خوددار-محتاط و جذاب کسب کرده‌اند.

جدول ۸: شاخص‌های آمار توصیفی برای ابعاد مقیاس طرحواره‌ی جنسی زنان

متغیر	\bar{x}	SD	N of items	Min	Max
گشوده فکر- صریح	۴/۰۲	۰/۸۰	۸	۱/۲۵	۶
پرشور- عاشقانه	۴/۵۲	۰/۹۵	۶	۱	۶
جذاب	۲/۷۴	۱/۱۶	۴	۰	۵/۷۵
خجالتی- محتاط	۳/۳۷	۱/۰۷	۳	۰/۳۳	۶

بحث و نتیجه‌گیری

هدف این پژوهش بررسی کفایت روان‌سنجی نسخه فارسی پرسشنامه طرحواره جنسی زنان در جامعه ایرانی (شهر شیراز) بوده است. برای رسیدن به هدف مزبور دو سؤال به ترتیب زیر مطرح شده است که عبارتند از: ۱- آیا مقیاس طرحواره جنسی زنان از روایی مطلوب در جامعه شیراز برخوردار است؟ ۲- آیا مقیاس طرحواره جنسی زنان از پایایی مطلوب در جامعه شیراز برخوردار است؟ اندرسن و سیرانوفسکی (۱۹۹۹) از مقیاس موردنظر سه عامل پرشور-عاشقانه، صریح-راحت و خجالتی-محتاط استخراج کردند. اما ساختار عاملی مقیاس طرحواره‌ی جنسی زنان، با استفاده از تحلیل عاملی اکتشافی حاکی از آن بود که یک ساختار چهار عاملی روش مناسبی برای توصیف گویه‌های مقیاس است. این چهار عامل بر روی هم ۴۵/۵۲ درصد از واریانس مقیاس را تبیین می‌کردند. براساس محتوای گویه‌ها، این چهار عامل به ترتیب گشوده فکر - صریح، پرشور - عاشقانه، جذاب و خود دار - محافظه‌کار نامیده شدند. گفتنی است در مجموع پنج گویه به دلیل بار عاملی نامناسب از مقیاس حذف شدند. همچنین بررسی‌ها نشان می‌دهد که نسخه فارسی مقیاس طرحواره جنسی زنان از پایایی قابل قبولی برخوردار است.

در مجموع در تبیین این یافته‌ها، می‌توان گفت وجود تفاوت‌های فرهنگی بین جوامع که سبب می‌گردد افراد نشانه‌ها و منابع طرحواره جنسی را به طرز یکسانی درک نمایند، بخش زیادی از مسایل جنسی مربوط به کارکردهای فیزیولوژیک می‌باشد و این کارکردها بین همه انسان‌ها مشترک است، اما فرهنگ جامعه و بافت آن سبب تغییر دیدگاه‌ها و نوع کارکردها می‌شود. بنابراین، در عمل تفکیک سؤالات به سه عامل جذاب و رمانتیک، صریح-راحت و خجالتی-محتاط در جامعه ایران امکان‌پذیر نیست و به‌طور قطع نمی‌توان درباره قطعی بودن عامل‌ها در نمونه ایرانی و شهر شیراز اعلام نظر نمود و نیازمند تحقیقات بیشتری می‌باشد. با توجه به اینکه زنان در جامعه ایران در زمینه مسایل جنسی با محدودیت‌های بیشتری مواجه هستند و این مسأله می‌تواند بر شکل طرحواره آنان تأثیرگذار باشد، بنابراین منطقی است که بین نتایج همسویی وجود نداشته باشد.

در ایران نیز با توجه به ابعاد فرهنگی موجود، مسائل جنسی از جمله امور کاملاً تابو در جامعه است. اما شاید بتوان گفت که علت بالا بودن پایایی نسخه فارسی مقیاس طرحواره جنسی زنان می‌تواند این باشد که ابزارها بر روی افراد متأهل اجرا شده و در واقع نوع پرسش‌ها با اهداف و شرایط ارزشی جامعه متأهلین هماهنگ می‌باشد. در ایران مسائل جنسی در چارچوب‌های رسمی مطرح و هدفمند به آن نگرسته شود و نهادهای مختلف اجتماعی و مذهبی مانند بهزیستی در جامعه، نواقص موجود از طرف خانواده‌ها را جبران می‌نمایند. همچنین به دلیل دقت و نظارت خانواده‌های ایرانی در تربیت فرزند در زمینه مسائل جنسی در خور شأن خانواده خود جهت تعاملات اجتماعی، انتخاب دوست سالم، و سعی در کاهش رفتارهای پرخطر جنسی فرزندان خود می‌نمایند، بنابراین در نتیجه روش‌های تربیت جنسی سالم و اصولی، صلاحیت‌های فردی مانند خودپنداره مثبت، خودکارآمدی، و دیدگاه مثبت و منفی نسبت به مسائل جنسی در افراد شکل می‌گیرد و باعث می‌شود که در زمان ازدواج، مقابله و سازگاری مناسبی داشته باشند. بنابراین نتایج این پژوهش، هرچند عوامل استخراج شده از مقیاس طرحواره جنسی زنان با شرایط فرهنگی ایران کاملاً منطبق نیست، اما می‌توان گفت به دلیل همخوانی شکل آیتم‌های پرسشنامه نسخه فارسی مقیاس از پایایی مطلوبی برخوردار می‌باشد.

از محدودیت‌های این پژوهش این است که تنها بر روی جامعه متأهلین دارای فرزند انجام گرفته است، بنابراین در تعمیم آن به سایر گروه‌ها احتیاط لازم بایستی صورت گیرد. در مجموع، ضرایب پایایی و روایی مناسب این پرسشنامه و سهولت اجرا، شرایط استفاده وسیع محققان را از این ابزار فراهم می‌آورد. همچنین با گسترش مطالعات در زمینه مسائل جنسی در ایران، نتایج این پژوهش می‌تواند در مطالعات بعدی به کمک محققان، مشاوران و درمان‌گران آمده و زمینه پژوهش‌های متعددی در قلمرو روان‌شناسی و علوم تربیتی را فراهم آورد. این ابزار با استفاده از نمونه تقریباً قابل قبولی سعی کرد ابزار مهمی را در حوزه طرحواره جنسی مورد مطالعه قرار دهد، اما هنوز مطالعات فراوان دیگری نیاز است تا مسئله طرحواره جنسی به شکل گسترده تری مورد پژوهش و واکاوی قرار گیرد.

منابع

- ۱- خمسه ای، اکرم. (۱۳۸۴). روان‌شناسی زنان. تهران: انتشارات ارجمند.
- ۲- خمسه‌ای، اکرم. (۱۳۸۵). بررسی ارتباط میان رفتار جنسی و طرحواره‌های نقش جنسیتی در دو گروه از دانشجویان متأهل: مقایسه رفتار جنسی زنان و مردان در خانواده. خانواده پژوهی، ۸، ۳۳۹-۳۲۷.
- ۳- علی اکبری دهکردی، مهناز؛ محتشمی، طیبه؛ و حسن زاده، پرستو. (۱۳۹۱). بررسی خصوصیات روان‌سنجی مقیاس نقش جنسی بم فرم کوتاه با تاکید بر تحلیل عاملی در جمعیت ایرانی. شناخت اجتماعی، ۱، ۵۸-۴۴.
- ۴- یوسفی، اسکندر. (۱۳۸۴). بررسی فراوانی همسر آزاری و عوامل مؤثر بر آن در منطقه اسلام آباد زنجان. مجله علمی پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی زنجان. دوره ۱۳، شماره ۵. ص ۳۶-۴۳.
- 5-Andersen, B. L., & Cyranowski, J. M. (1994). Women's sexual self-schema. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67, 1079-1100.
- 6-Andersen, B. L., & Cyranowski, J. M. (1995). Women's sexuality: Behaviours, responses, and individual differences. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 63, 891-906.
- 7-Andersen, B. L., & Cyranowski, J. M. (1998). Schemas, sexuality and romantic attachment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74, 1364-1379.
- 8-Barner, J. M. (2003). Sexual fantasies, attitudes, and beliefs: the roll of self-report sexual aggression for males and females, the Ohio State University.
- 9-Bem, S. L. (1981). Bem sex role inventory professional manual. Palo Alto, CA: Consulting Psychologists Press.
- 10- Bem, S.L. (1974). *The lenses of gender*. New Haven, CT: Yale University Press.
- 11- Bergen, D. J. (2009). Enhancing experiential education through peer-based 360-degree feedback. Presented at the Lilly Conference on College and University Teaching, Greensboro, NC.
- 12- Blain, L.M., Galovski, T. E & Peterson, Z.D. (2011). Female sexual self-schema after interpersonaltrauma: Relationship to psychiatric and cognitive functioning in a clinical treatment-seeking sample, *J Trauma Stress*, 24(2), 222-22.
- 13- Cash, T. F., Jakatdar, T. A., & Williams, E. F. (2004). The Body Image Quality of Life Inventory: Further validation with college men and women. *Body Image: An International Journal of Research*, 1, 279-287.
- 14- Cash, T. F., Maikkula, C. L., & Yamamiya, Y. (2004). Baring the body in the bedroom: Body image, sexual self-schemas, and sexual functioning among college women and men. *Electronic Journal of Human Sexuality*, 7. Retrieved April 21, 2008, from <http://www.ejhs.org/volume7/bodyimage.html>.
- 15- Crawford, M., Unger, R., (2004). *Women and gender*. New York: McGraw-Hill Companies.
- 16- Donaghue, N. (2009). Body satisfaction, sexual self-schemas and subjective well-being in women. *Body Image*, 6, 37-42.
- 17- Hill, D. B. (2007). Differences and similarities in men's and women's sexual self-schemas. *Journal of Sex Research*, 44(2), 135-144.
- 18- Mojtabaei, M., Saberi, H., and Alizadeh, A. (2013). Sexual-self schemas in Iranian women. *Applied Psychology*, 3, 23-31.
- 19- Nowosielski, K., Jankowski, K. S., Kowalczyk, R., Kurpysz, J., Normantowicz-Zakrzewska, M., & Krasowska, A. (2018). Sexual Self-Schema Scale for Women—Validation and Psychometric Properties of the Polish Version. *Sexual medicine*, 6(2), 131-142.
- 20- Pasterski, V. L., Geffner, M. E., Brain, C., Hindmarsh, P., & Brook, C. (2005). Prenatal hormones and postnatal socialization by parents as determinants of male-typical toy play in girls with congenital adrenal hyperplasia. *Child Development*, 76, 264-278.
- 21- Rammsayer, T. H., & Troche, S. J. (2007). Sexual dimorphism in second-to-fourth digit ratio and its relation to gender-role orientation in males and females. *Personality & Individual Differences*, 42, 911-920.
- 22- Servin, A., Nordenstro'm, A., Larsson, A., & Bohlin, G. (2003). Prenatal androgens and gender-typed behavior: a study of girls with mild and severe forms of congenital adrenal hyperplasia. *Developmental Psychology*, 39, 440-450.
- 23- Smith, J. D., Welsh, D. P., Fite, P. J. (2010). Adolescents' relational schemas and their subjective understanding of romantic relationship interactions. *Journal of Adolescence*, 33, 147-157.

- 24- Woodhill, B.M., & Samuels, C.A. (2004). Desirable and undesirable androgyny: A prescription for the twenty- first century. *Journal of Gender Studies*, 13(1), 15-28.
- 25- Wyllie, J., Carlson, J., & Rosenberger III, P. J. (2015). Does sexual-stimuli intensity and sexual self-schema influence female consumers' reactions toward sexualised advertising? An Australian perspective. *Australasian Marketing Journal (AMJ)*, 23(3), 188-195.
- 26- Yorburg, Betty (2001). *Family Realities*, Agloba view format, prentice hall, first edition.

Psychometric Adequacy of Persian Version of Women Sexual Schema

Jaleh Refahi 1, Nasir Dastan * 2, Maryam Behnam 3

1- Consulting group. Marvdasht unit. Islamic Azad university. Marvdasht, Iran

zhalehrefahi210@gmail.com

2- Faculty member of the Department of Psychology, Fatemiyeh Higher Education Institute, Shiraz.

Nasir.dasatan88@gmail.com

3- Master of Family Counseling

Maryam.behnam@yahoo.com

Abstract

The sexual schema is a part of self that is believed to be crucial for intrapersonal and interpersonal sexual relationships. This study aims to examine the validity of the Persian version of the women sexual schema questionnaire in Iranian society. The sample is consisting of 360 married women chosen by multi-stage cluster sampling from Shiraz. The extracted factors from this scale in this study were not the same as those found in the original form of the female sexual schema scale. The scale of women's sexual schema in Iranian society consisted of four factors, namely: open-minded-direct, passionate-romantic, attractive, and embarrassed-conservative. Also, the results of the women's scale validity were reported through the correlation coefficients of the subscales with the desired total score. Moreover, examines show that the Persian versions of women sexual schema's scales have acceptable reliability. The clinical psychologists and family counselors can use and benefit from this scale to identify the women's sexual schema for searching and treatment activities in clinical and counseling settings.

Keywords: psychometric, sexual schema, women, exploratory factor analysis

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی